

Justícia

empantanada

Poc després del trencament de la presa de Tous, que va causar danys valorats per la mateixa administració en una quantitat que equivaldria a 1.200 milions d'euros actuals i va afectar 35.000 veïns de la Ribera, començava un caòtic procés judicial reclamatori la conseqüència del qual han estat indemnitzacions molt divergents per als afectats. Avui encara hi ha judicis en marxa.

Les ferides que es van obrir a la ribera del riu Xúquer la nit del 20 al 21 d'octubre del 1982 han marcat de manera persistent la vida d'aquesta comarca els darrers vint anys. El trencament de la presa de Tous, que va desbocar el camí d'un riu conegut històricament pels seus veïns com "el devastador", ha tingut múltiples conseqüències: una successió de judicis interminables, alguns dels quals encara oberts, que constitueixen un dels forats negres més profunds de la història recent del sistema judicial de l'estat espanyol, les contínues maniobres dilatòries dels responsables del partit socialista per no pagar els afectats per una pantanada produïda per negligències de l'administració i seqüeles econòmiques, psicològiques i demogràfiques a la comarca.

Xavier Sierra, president fins al 1999 d'Àfiva, la principal organització d'afectats per la pantanada, i *anima mater* des del 1982 de la lluita de milers de persones per demanar que se les compensara per les multimilionàries pèrdues que van patir, explica la responsabilitat originària de l'estat en aquesta tragèdia: "És un fet provat en sentència que la presa de Tous es va ensorrar perquè van ocórrer una sèrie de negligències encadenades. Les comportes no es van obrir i l'aigua va haver de desbordar la presa. Com que era una presa de materials solts, pedres i terra, es va desfer i es va trencar. Les comportes no es van obrir perquè la presa no tenia electricitat. Només tenia un grup electrogen que s'havia quedat dins de la presa perquè l'utilitzaven per a fer treballs. Una altra negligència va ser que a la presa de Tous no hi havia vigilància. A les sis de la vesprada del dia 20 se n'anaren, tot i que les previsions meteorolò-

giques eren de probabilitat d'una tempesta d'alta intensitat, com la que es va produir a la nit."

El que va venir després d'aquell trencament: vuit morts i unes pèrdues econòmiques que la mateixa administració va calcular en uns 55.000 milions de pessetes. "Actualitzats els preus, estaríem parlant de prop de 1.200 milions d'euros d'ara [200.000 milions de pessetes]. Això, en una economia tan menuda com la de la Ribera, són unes pèrdues altíssimes." Sierra ho tradueix a l'escala humana: "A molta gent li ha canviat la vida. Molts van haver de posar-se a treballar abans d'hora perquè no pogueren acabar els seus estudis. Altres, molts també, es van arruïnar. Els qui més ho han pagat han estat els més grans, els que estaven jubilats o acabant la seua vida laboral. Després del 1982, la taxa de suïcidis de la Ribera era la més alta de tot Espanya. Això vol dir alguna cosa. Tan sols has de veure com han proliferat els gabinets psicològics i els psiquiatres. És evident que hi ha molts traumes, que la gent té un temor latent quan comença a ploure." Una altra dada: "Es va estancar la taxa de nupcialitat i de natalitat."

La conseqüència més cridanera, no obstant això, va ser, des de pocs mesos després del trencament de la presa, una caòtica successió de judicis arran de la reclamació dels afectats perquè l'administració assumira les seues responsabilitats que, vint anys després, encara no està tancada. "Totes les negligències de l'estat en la pantanada —explica Sierra— comporten dos tipus de responsabilitats: la penal —no oblidem que hi hagué vuit morts aigües avall de la presa de Tous—, i una responsabilitat patrimonial del propietari de la presa, en aquest cas l'estat.

Instantània d'una manifestació convocada a la ciutat de València l'abril del 1993 contra el primer decret llei d'ajudes i per exigir el pagament de les indemnitzacions. Al capdavant, els afectats acollits a aquest decret són els qui menys diners han cobrat de tots.

D'aquest fet, van nàixer dos procediments. Un d'econòmic administratiu i un altre de penal." Des del començament, també, els propietaris van agrupar-se en una munió d'organitzacions diferents. "La situació ideal haguera estat que tots anàrem junts, però ací hi ha hagut molts regnes de taifes. Un dels grans problemes va ser la divisió de la comarca i que els ajuntaments van seguir directrius polítiques en lloc de defensar els seus veïns."

Una de totes aquestes organitzacions, l'Agrupació d'Afectats de Carcaixent, va seguir el procediment econòmic administratiu. Afiva i Apemeda, les més representatives, van optar per un procediment penal que va esdevenir un calvari judicial de quinze anys. Fins que no es resolgueren les responsabilitats penals no podia començar l'interposat per la via administrativa.

Afiva i Apemeda van acusar alguns dels encarregats de la presa de ne-

gligències i l'estat com a responsable civil subsidiari. Enmig de múltiples maniobres dilatòries i algunes decisions judicials inversemblants, hi va haver tres judicis anul·lats, i una darrera sentència de l'Audiència de València que absolia els acusats el 1995, fins que, finalment, l'abril del 1997, el Tribunal Suprem rectificava i donava la raó als demandants, condemnava un dels acusats, l'enginyer a peu de presa Jesús González Marín, i declarava l'estat responsable subsidiari. El mes d'octubre del mateix any, també el Tribunal Suprem donava la raó als afectats que havien interposat el procediment econòmic administratiu.

Sierra desgrana les circumstàncies d'aquestes dilacions, que van acabar en un enfrontament obert entre els representants dels damnificats i el partit socialista, que, en l'època daurada del *corró*, governava a l'Ajuntament d'Alzira, amb Francisco Blasco al capda-

vant, a quasi tots els consistoris de la comarca, a la Generalitat Valenciana i a Madrid: "El procediment penal va durar tant perquè el PSOE, quan veu que les organitzacions de damnificats van prenent cos per l'allau de gent que s'hi apunta, comença a fer maniobres. Sóc molt crític amb el Ministeri de Justícia. El Govern ha fet trampa en el cas Tous. No pose en dubte la independència dels magistrats. Ara bé, l'estat ha manipulat l'administració de justícia amb una tàctica molt antiga: pujar de categoria els qui molestaven. Tots aquells jutges que han actuat perquè els damnificats tingueren justícia han estat apartats del procediment. Cada vegada que han apartat un magistrat que coneixia el cas, n'entrava un altre que havia de començar a estudiar-lo de nou", assenyala.

El 1993, deu anys després que s'iniciara el procés, l'administració prenia la primera mesura per compensar els

damnificats de la pantanada: un decret llei d'ajudes que tenia com a condició que qui s'hi acollira renunciara a les possibles compensacions que nasqueren dels processos judicials. Aquest decret va ser completat amb un altre promulgat el 1995. Uns 30.000 dels 35.000 damnificats van optar per acollir-se a algun d'aquests decrets. 5.000 van continuar representats en la causa penal interposada per Afiva i Apemeda, i uns 300 amb el procediment administratiu dels afectats de Carcaixent.

“El decret del 1993 –diu Sierra– paga va tan poquet que el 1995 l'hagueren de corregir a l'alça. Els qui es van acollir a aquest darrer decret, que era millor que l'altre, han cobrat finalment menys de la meitat que la gent que va optar pel procediment penal, quan els 5.000 representats en el procediment penal han cobrat, al seu torn, molt menys que els que es van acollir al procediment administratiu, perquè el procediment penal fixa una sèrie de barems indemnitzatoris i considera la part de responsabilitat de l'estat, que és la que ha de pagar. En canvi, el procediment econòmic administratiu, amb bon criteri, assenyalava que tot és responsabilitat del mal funcionament dels serveis públics, i, per tant, l'estat ha d'indemnitzar el cent per cent dels danys. A més, tant el judici penal com l'administratiu compten els interessos de l'IPC i el lucre cessant, cosa que no preveuen els decrets.”

“Els decrets van tenir un contingut polític –continua Sierra–. Si mirem el calendari electoral, veurem que es van promulgar sempre al costat de les eleccions. Era una compra de vots pura i dura. Aquest va ser el maquiavel·lisme del PSOE, la bèstia negra dels damnificats, que d'una banda retardava el procediment, i, de l'altra, treia decrets per pagar uns pocs diners. El decret del 1995 el promulgaren poc després d'una sentència que increïblement va ser desfavorable als damnificats, que després la rectificaria el Suprem. El desànim dels damnificats era tremend i es van acollir al decret per avorriment.”

Poc després d'aquest segon decret el PSPV-PSOE perdía les eleccions a la Generalitat Valenciana. Hi arribava el PP, un partit que, verbalment, des de l'o-

Dalt, una de les multitudinàries reunions d'Afiva i Apemeda al Gran Teatre d'Alzira, l'any 1993. Al costat, Xavier Sierra, president de la primera d'aquestes associacions, en una imatge d'arxiu.

posició, havia donat suport incondicional als afectats per la pantanada. Amb l'arribada al poder les coses canviaren, segons Sierra. Afiva i Apemeda negociaren millores de les dotacions econòmiques dels decrets amb l'anterior delegat del Govern d'aquest partit, Carlos González Cepeda. Com que les posicions no s'aproximaven, van negociar també amb el president Zaplana, qui, segons Sierra, “va dir que ens donaria 3.500 milions de pessetes”. “Al final –diu– la paraula del president de la Generalitat no va servir absolutament per a res. A l'últim, ens donen 700 milions, que no són ni això. A mi, el senyor Zaplana Hernández-Soro m'ha demostrat que no és una persona de paraula.”

La resposta, després de tants anys, va ser la reactivació d'alguns processos judicials. “Hi ha dos plets en marxa i un

que es va acabar. Vam dur la injustícia dels decrets, que oferien menys diners que les sentències, al Tribunal d'Estrasburg, i vam perdre. Ara hi ha un plet per dilacions indegudes i un altre perquè considerem que el conveni del 1995 és il·legal, ja que assenyalava que se signava perquè no hi havia sentència quan aquesta ja s'havia promulgat.”

L'epíleg de Sierra, després de vint anys: “És de ser molt pocavergonya fer funcionar malament la justícia i després posar aquesta excusa per a pagar quatre duros. Aquesta és la gran estafa del PSOE que remata el PP. Als valencians, com sempre, ens toca pagar als pressupostos de l'estat i quan arriba l'ocasió de cobrar alguna cosa, tot són entrebancs perquè no rebem el que pertoca”.

Miquel Calvet